

Bireysel Çalgı Dersi Tükenmişlik Ölçeği Geliştirme Çalışması: Geçerlik ve Güvenirlik Analizi

Demet GİRGIN, Yrd. Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi, demetergen@hotmail.com

Öz: Bu çalışmada, lise ve üniversite düzeyinde müzik eğitimi alan öğrencilerin bireysel çalgı derslerine ilişkin tükenmişlik düzeylerini belirlemede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde önce açımlayıcı faktör analiziyle faktör yapıları belirlenmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda tek faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Sonrasında, doğrulayıcı faktör analiziyle analiz yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizinde hata varyansı yüksek olan bir madde ölçekten elenmiştir. Doğrulayıcı faktör analiziyle uyum indekslerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .97 olarak hesaplanmıştır. 36 maddelik ölçeğin lise ve üniversite düzeyindeki müzik eğitimi alan öğrencilerin bireysel çalgı derslerine ilişkin tükenmişlik düzeylerini belirlemede kullanılabilecek bir yapı ve güvenilirlikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müzik eğitimi, Çalgı eğitimi, tükenmişlik, ölçek geliştirme, geçerlik- güvenilirlik.

Developing a Burnout Scale for Individual Instrument Courses: Validity and Reliability Analyses

Abstract: : This study aimed to create a valid and reliable scale to determine the burnout levels of high school and university music students in their individual instrument courses. In the development of the scale, the authors used exploratory factor analysis to identify the factor structure. The analysis revealed a single-factor structure. Afterwards, a confirmatory factor analysis was administered, leading to one item with a high error variance being removed from the scale. Confirmatory factor analysis indicated that the fit indices were high. The Cronbach's alpha reliability coefficient of the scale was found to be 0.97. The study determined that the 36-item scale was reliable and had a suitable structure for determining the burnout levels of high school and university music students in their individual instrument courses.

Key Words: Music education, Instrument education, burnout, scale development, validity, reliability

1. GİRİŞ

Tükenmişlik kavramı Aypay (2011) in, Maslach, Schaufeli ve Leiter (2001) ile Seidman ve Zager (1991)'dan aktardığına göre psikolojik bir sendrom olarak ilk defa 1974 yılında Freudenberger tarafından ortaya atılmıştır. Freudenberger, tükenmişliği güç, enerji ve diğer bireysel kaynakların yoğun ve aşırı kullanımı sonucu ortaya çıkan başarısız olma, yıpranma ya da bitkin düşme hali olarak açıklamaktadır.

İlgili alanyazın incelendiğinde tükenmişlik kavramının başlangıçta daha çok doktorluk, hemşirelik gibi yoğun ve sürekli temas gerektiren meslek alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir (Maslach ve Leiter, 1997). İki binli yıllara doğru, tükenmişlikle ilgili araştırmaların sadece yüz yüze etkileşimin olduğu meslek elemanlarında değil aynı zamanda diğer meslek elemanlarında da görülebileceği düşüncesinin ortaya çıktığı görülmektedir. (Maslach ve Leiter, 1997). Sonraki yıllarda ise yüz yüze etkileşimin olduğu önemli bir meslek alanı olan öğretmenlikte de tükenmişlik araştırmalarının başladığı göze çarpmaktadır (Çapri vd., 2011) Son yıllarda üzerinde tükenmişlik araştırmaları yapılan bir diğer grubun öğrenciler olduğu dikkat çekmektedir (Balogun vd., 1996; Chang vd., 2000; Fimian vd., 1989; Hu ve Schaufeli, 2009; Meier ve Schmeck, 1985). Bu durumun nedeni Aypay(2011)'in da belirttiği gibi dersler nedeniyle oluşan stres, ders yükü ya da diğer psikolojik baskı unsurlarının, duygusal tükenme, duyarsızlaşma eğilimi ve düşük başarı duygusuna neden olabileceği olarak açıklanabilir. Ayrıca Schaufeli ve Taris (2005)'in görüşleri de bu durumu destekler niteliktedir. Schaufeli ve Taris (2005) ' e göre öğrenciler ne bir çalışandır, ne de öğrencilik bir meslek olarak değerlendirilebilir. Ama yine de, psikolojik bir perspektiften bakıldığında, öğrenciliğin derse girme ve ders görevlerini yerine getirme gibi temel aktiviteleri ve sınavlardan geçme gibi özel bir amaca ilişkin yönelimleri "iş"e eşit bir anlam ifade etmektedir.

116

Müzik eğitimi ülkemizde; konservatuarlar, güzel sanatlar liseleri, müzik öğretmenliği bölümleri ve güzel sanatlar fakültelerinde verilmektedir. Bu kurumlardan konservatuarlar; ilköğretim, ortaöğretim ve üniversite düzeyinde, güzel sanatlar liseleri; orta öğretim düzeyinde, müzik öğretmenliği bölümleri ve güzel sanatlar fakülteleri ise üniversite düzeyinde eğitim vermektedirler. Çalgı eğitimi müzik eğitiminin bir parçası olarak müzik eğitimi veren bu kurumların programlarında da etkili bir şekilde yer almaktadır. Bunun nedeni çalgının, müzik eğitimi için gerekli temel materyallerden birisi olması olarak açıklanabilir. Bu bağlamda, araştırmacı tarafından müzik eğitiminde önemli bir yere sahip olan çalgı eğitimindeki niteliği etkileyen sorunların çözülmesinin, bu sorunların çözülmesi için ise öncelikle çalgı eğitiminde öğretmen ve öğrenci bazında mevcut durumların ortaya konmasının önemli olduğu düşünülmüştür. Yine araştırmacı tarafından müzik eğitimi alan öğrencilerin çalgı eğitimindeki mevcut durumlarına ışık tutacak ve bu kurumlardaki çalgı eğitimindeki niteliği etkileyecek psikolojik faktörlerden birisinin tükenmişlik olabileceği düşünülmüştür. İlgili alanyazın incelenmiş ancak çalgı eğitiminde tükenmişlik ile ilgili araştırmalara rastlanmamıştır. Öğrencilerin çalgı eğitiminde tükenmişlik düzeylerinin ve tükenmişliklerini etkileyen faktörlerin belirlenmesinin; müzik eğitimi veren kurumlarda çalgı eğitimindeki mevcut durumların ortaya konmasına ve bu bağlamda bu kurumlardaki çalgı eğitiminde başarının ve niteliğin artmasına katkı sağlayabileceği düşünülmüştür. Bu düşünceler ışığında araştırmacı tarafından müzik eğitimi veren kurumlarda çalgı eğitimine yönelik tükenmişlik ile ilgili çalışmaların yapılmasının önemli olduğu düşünülmüştür. Bu tür çalışmaların yapılabilmesi için ise öncelikle öğrencilerin çalgı eğitimine yönelik tükenmişlik düzeylerini belirlemeyi sağlayacak bir ölçeğe gereksinim olduğu görülmüştür. Söz edilen nedenlerle, bu çalışmada çalgı eğitiminde dersler boyutu göz önünde bulundurularak müzik eğitimi alan öğrencilerin çalgı derslerine ilişkin tükenmişlik düzeylerini ölçmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmıştır. Çalışmada, ilköğretim öğrencileri için geliştirilecek ölçeklerin, ilköğretim öğrencilerinin sahip

olduğu özellikler nedeniyle daha farklı dinamiklere sahip olması gerektiği düşüncesinden yola çıkarak eğitim kademesinde sınırlama yapılmış, çalışma lise ve üniversite düzeyindeki öğrenciler için hazırlanmıştır. Ayrıca yine müzik eğitimi veren kurumlarda bireysel çalgı, piyano, okul çalgıları gibi dersler kapsamında birden fazla çalgı dersinin alınabiliyor olması nedeniyle çalgı dersi kapsamı konusunda da sınırlandırma yapılmış çalışma lise ve üniversite düzeyinde müzik eğitimi alan öğrencilerin sadece bireysel çalgı derslerine yönelik tükenmişlik düzeylerini ölçmeye ilişkin olarak tasarlanmıştır.

Çalışmanın lise ve üniversite düzeyinde müzik eğitimi alan öğrencilerin bireysel çalgı derslerine ilişkin tükenmişlik düzeylerinin ve tükenmişliklerini etkileyen faktörlerin belirlenmesine ve bu bağlamda çalgı eğitiminde başarının artmasına katkı sağlayacağı ve çalışmanın bu yönleriyle önemli olduğu düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubunu 2014-2015 öğretim yılında Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi müzik eğitimi anabilim dalından 106, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden 99 ve Balıkesir Güzel Sanatlar Lisesi'nden 83 olmak üzere toplam 288 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubunun %58,3'ü kadın, %41,7'si erkektir.

2.2. İşlem

Ölçeğin taslak formu oluşturulurken Likert tipi ölçek geliştirme çalışmalarında gerekli olan işlemlere göre hareket edilmiş ve taslak formun hazırlanmasında; ölçek maddelerinin oluşturulması, uzman görüşünün alınması ve ön denemenin gerçekleştirilmesi aşamaları izlenmiştir (Erden, 1998; Tavşancıl, 2002). Ölçek maddeleri oluşturulurken öncelikle tükenmişlik ile ilgili literatür incelenerek 50 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzunda yer alan ifadeler kapsam, dil ve ifade açısından uygunluğunun değerlendirilmesi amacıyla 2 müzik eğitimcisi, 1 ölçek ve değerlendirme uzmanı, 1 psikolog ve 1 dil uzmanından oluşan 5 kişilik bir uzman grubunun görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda herhangi bir madde çıkarımına ihtiyaç olmadığı, bazı maddelerde ifade değişikliği yapılmasına gereksinim olduğu belirlenmiştir. İstenen değişiklikler araştırmacı tarafından yapılmıştır. Böylece 50 maddelik ön deneme formu son halini almıştır. Sonrasında ön deneme formu, ölçeğin, anlaşılabilirlik, kolay yanıtlanabilirlik, amaca uygunluk gibi açılardan değerlendirilebilmesi için Balıkesir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda 2014-2015 öğretim yılında eğitim gören 40 kişilik bir öğrenci grubuna uygulanmıştır. Ölçek beşli likert tipinde tasarlanmış olduğu için katılımcılar görüşlerini (5) Tamamen katılıyorum, (4) Katılıyorum, (3) Kararsızım, (2) Katılmıyorum, (1) Hiç katılmıyorum seçeneklerinden kendilerine uygun olan seçeneği işaretleyerek belirtmişlerdir. Uygulamada öğrencilerden herhangi olumsuz bir dönüt gelmemiş böylece süreç sonunda 50 maddeden oluşan taslak ölçek hazır hale gelmiştir. Araştırmada örneklem büyüklüğü Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett Küresellik testi ile incelenmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi ile ortaya çıkan yapının doğruluğunu test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach-Alfa iç tutarlılık katsayısı ile hesaplanmıştır.

3. BULGULAR

3. 1. Ölçeğin Yapı Geçerliliğine İlişkin Bulgular

Ölçeğin geçerliliğine ilişkin analizlerden önce verilerin faktör analizine uygulanmasının belirlenmesi amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett Küresellik testi yapılmıştır. KMO, veri yapısının örneklem sayısı açısından faktör analizine uygun olup olmadığını ölçen bir testtir.

Kaiser, bulunan değerın 1'e yaklaştıkça mükemmel, 0.50'nin altında ise, kabul edilemez olduğunu belirtmektedir (Tavşancıl, 2002). Araştırmada, ölçeğin KMO değeri .96 , Bartlett Küresellik Testi 8625. 695 bulunmuştur. KMO ve Bartlett Küresellik Testi sonucunda elde edilen sonuçlar veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Veri setinin faktör analizi için uygunluğu tespit edildikten sonra ölçeğin yapı geçerliğinin incelenmesi amacıyla temel bileşenler analizi kullanılarak açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi, gözlenen değişkenler arasındaki ilişkileri betimlemek, çok sayıda gözlenen değişkenlerin (maddelerin) sayısını indirgeyerek bu değişkenlerin birlikte açıklayabildikleri az sayıda tanımlanabilen anlamlı yapılara ulaşmayı sağlamak için kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2012; Tabachnick ve Fidell, 2007).

Açımlayıcı faktör analizine toplam 50 madde ile başlanmıştır. Büyüköztürk (2012) 'ün de belirttiği gibi faktör analizinde aynı yapıyı ölçmeyen maddelerin ayıklanmasında faktörlerdeki yük değerlerinin yüksek olması dikkate alınır. Faktör yük değerinin 0.45 ya da daha yüksek olması seçim için iyi bir ölçüdür. Ancak uygulamada bu sınır değer, 0.30'a kadar indirilebilir. Çalışmada Büyüköztürk (2012)'ün görüşlerinden yola çıkarak bu çalışmada açımlayıcı faktör analizinde alt sınır olarak 0.40 belirlenmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda bazı maddelerin faktör yük değerlerinin 0.40'ın altında kaldığı, bazı maddelerin ise birden fazla faktörde yüksek faktör yük değerine sahip oldukları (binişik oldukları) gözlenmiştir. Bu gerekçelerle 13 madde ölçekten çıkarılmıştır.

Faktör analizi sonucu elde edilen 37 maddelik ölçeğin faktör yapısı ve maddelere ilişkin faktör yük değerleri Tablo 1'de sunulmaktadır. Tablo 1' de maddeler yeniden numaralandırılarak verilmiştir.

Tablo 1: Bireysel Çalgı Dersi Tükenmişlik Ölçeği'nin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Madde No	Maddeler	Faktör 1
20	Çalgı dersinde kendimi çaresiz hissediyorum	.858
22	Çalgı dersinin olduğu günler kendimi hasta hissediyorum	.839
19	Çalgı dersinde kendimi kapana sıkışmış gibi hissediyorum	.819
28	Çalgı dersinde kendimi boşlukta hissediyorum	.815
24	Çalgı dersinde bir an önce dersin bitmesini istiyorum	.812
4	Çalgı dersi beni gerçekten geriyor	.792
18	Çalgı dersinin olduğu gün sabah kalkmak istemiyorum	.790
21	Çalgı dersinde kendimi değersiz ve başarısız biri gibi hissediyorum	.771
10	Sabah kalktığımda bir gün daha çalgı dersini kaldıramayacağımı hissediyorum	.768
32	Kendimi çalgımdan duygusal olarak uzaklaşmış hissediyorum	.768
37	Çalgı dersinden önce sinirli ve gergin oluyorum	.766
7	Çalgı dersine çalışmak istemiyorum	.764
14	Elimde olsa çalgı dersine girmezdim	.759
30	Çalgı dersinde bir umutsuzluk duygusu yaşıyorum	.750
15	Çalgı dersini mecbur olduğum için alıyorum	.744
13	Çalgı dersi olmasaydı bölümümü daha çok severdim	.743
8	Çalgı dersinin olduğu günler kendimi çok bitkin hissediyorum	.740
27	Çalgı dersinde aşırı endişe yaşıyorum	.739
1	Çalgı dersinden soğuduğumu hissediyorum	.737
2	Çalgı dersinden çıktıktan sonra kendimi tükenmiş hissediyorum	.728
3	Çalgı dersinin olduğu günler sabah kalktığımda yorgunluk hissediyorum	.728

5	Çalgı dersinden dolayı çok yıprandım	.728
23	Çalgı dersinde sık sık başım ağrıyor	.727
6	Çalgı dersinden dolayı yanlış bir bölüm seçtiğimi düşünüyorum	.726
26	Çalgı dersinde çok çabuk öfkeleniyorum	.718
35	Çalgı dersi günü yaklaştıkça çok kaygılanıyorum	.709
17	Çalgı dersinde kendimi boşa zaman harcıyorum gibi hissediyorum	.676
25	Çalgı dersi ile ilgili şeyler ilgimi çekmiyor	.674
16	Çalgı dersinde konsantre olamıyorum	.657
9	Çalgı dersinde öğretmenle birebir çalışmak bende çok fazla stres yaratıyor	.647
33	Çalgı dersinde ne öğretildiği umurumda değil	.625
31	Çalgı dersinde öğretmenimin söylediği şeylere çok çabuk güceniyorum	.617
11	Çalgı dersi artık benim için önemli değil	.614
34	Çalgı dersinde elim ayağıma dolaşüyor	.611
12	Çalgı dersine çalışmam gerektiğinde çalışmamak için bahaneler bulurum	.605
36	Çalgı dersinde başarısız olacağımı düşündüğüm için çok heyecanlanıyorum	.582
29	Çalgı dersi materyallerini sık sık unutuyorum	.543
Açıklanan varyans (Toplam=%52)		
KMO=.96 Barlett Küresellik Testi= 8625. 695		

Tablo 1’de görüldüğü gibi, analiz sonucunda 37 madde ve tek faktörde toplanan ölçeğin açıkladığı toplam varyans miktarı % 52’ dir. Ölçekteki faktör yük değerleri .54 ile .85 arasında değişmektedir.

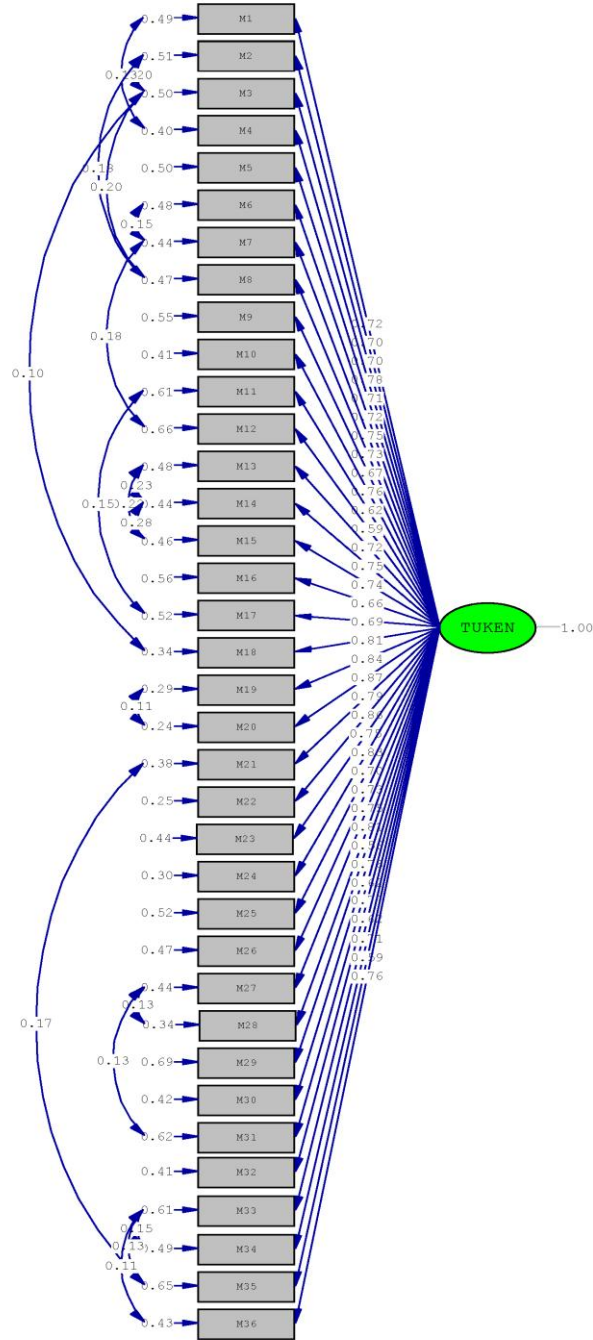
Açımlayıcı faktör analizinin ardından ölçeğin yapı geçerliliğinin doğrulanması amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, tanımlanmış ve sınırlandırılmış bir yapının, bir model olarak doğrulanıp doğrulanmadığının test edildiği bir analizdir (Çokluk vd., 2012). 33 nolu madde “çalgı dersinde ne öğretildiği umurumda değil” negatif korelasyon vermesi, hata varyansının çok yüksek olması ve t değerinin de anlamsız olması nedeniyle ölçekten çıkarılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizinde uyum indekslerinin daha iyi hale getirilmesini sağlamak amacıyla modifikasyon yapılmıştır. Modifikasyon yapılan maddeler; 1-4, 2-8, 3-18, 6-7, 7-12, 11-17, 13-14, 14-15, 13-15, 19-20, 21-35, 27-28, 27-31, 33-34, 33-35, 33-36 maddelerinden oluşmaktadır. Böylece 36 maddelik ölçek son halini almıştır. Bireysel Çalgı Dersi Tükenmişlik Ölçeği’nin doğrulayıcı faktör analizi sonucu ortaya çıkan uyum indekslerine ait değerleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Bireysel Çalgı Dersi Tükenmişlik Ölçeğine Ait Uyum İndeksleri ve Değerleri

Uyum İndeksleri	Değerler
χ^2	1441.91
Sd	576
χ^2/sd	2.501
GFI	0.76
AGFI	0.73
CFI	0.98
NFI	0.97
NNFI	0.98
SRMR	0.050
RMR	0.070
RMSA	0.079
PGFI	0.66

Tablo 2’de görüldüğü gibi benzerlik oranı (Ki-kare) olan $\chi^2 = 1441.91$ ’ dir. χ^2 değerinin yorumlanmasında serbestlik derecesinin (sd) de hesaba katılması gereklidir (Aktan ve Tezci, 2013). Bu iki değer birbirine oranı (χ^2/sd) = 2. 501’ dir. Bu oranın 3’ten küçük olması mükemmel uyumu, 5’ten küçük olması orta düzeyde uyumu göstermektedir (Kline, 2005; Sümer, 2000). Bu sonuca göre 2. 501’lik uyum değeri 3’ten düşük olduğu için mükemmel uyum değeri verdiği söylenebilir. Uyum indekslerinde yaklaşık hataların ortalama karekökü olan RMSA’nın (Root-Mean-Square Error Approximation) .05’ten küçük olması mükemmel, .08’den küçük olması iyi uyumu (Jöreskog ve Sörborm, 1993), .10’dan küçük olması ise zayıf uyumu gösterir (Tabachnick ve Fidel, 2001). RMSA değerinin 0.079 olması iyi düzeyde uyum olduğunu göstermektedir. Uyum iyiliği indeksi olan GFI (Goodness-of fit index) ve düzenlenmiş uyum indeksi olan AGFI (Adjusted Goodness-of fit index) değerleri sırasıyla 0.76 ve 0.73’ tür. Bu indeks değerleri 0-1 arasında değer alabilmektedir. AGFI ve GFI değerlerinin .95 üzerinde olması mükemmel uyumu, .90’ın üzerinde olması iyi uyum olduğuna işaret eder (Hooper vd., 2008). Elde edilen değerler uyum düzeyinin orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Modelin uyumluluğunda bir diğer önemli değer olan standardize edilmiş ortak ortalamaların karekökü olan SRMR’nin değeri (Standardised Root Mean Square Residual) 0.050’dir. SRMR değerinin .08’den küçük olması iyi uyumu, .10’dan küçük olması vasat uyuma işaret eder (Brown, 2006; Hu ve Bentler, 1999). Elde edilen SRMR değerinin iyi bir uyum değeri olduğu söylenebilir. Normlaştırılmamış uyum indeksi olan NNFI (Non-normed Fit Index) ve karşılaştırmalı uyum indeksi olan CFI değerleri (Comparative Fit Index) 0.98 ve 0.98’dir. NNFI ve CFI değerlerinin .95’in üzerinde olması mükemmel uyuma, .90’ın üzerinde olması ise iyi uyuma işaret etmektedir (Sümer, 2000). Elde edilen veriler doğrultusunda modelin uyumluluğu ile ilgili değerlerin kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir. Modelin sade ve yalınlık düzeyini belirten Basitlik uyum indeksi olan PGFI değeri (Parsimony Goodness of Fit Index) 1’e yaklaştıkça modelin sadelik ve yalınlık düzeyinin yükseldiğini göstermektedir (Aktan ve Tezci, 2013). Elde edilen 0.66’lık PGFI değeri modelin ortanın üzerinde bir yalınlık düzeyine sahip olduğunu belirtmektedir.

Yapılan doğrulayıcı faktör analiziyle elde edilen t değeri tablosuna ilişkin kavramsal grafik Şekil 1’de, her faktöre ilişkin hata varyansı ve madde toplam korelasyon değerleri ise Tablo 3’te sunulmuştur. Şekil 1’ de ve Tablo 3’te maddeler yeniden numaralandırılarak verilmiştir.

Şekil 1: Bireysel Çalgı Dersi Tükenmişlik Ölçeği Doğrulamalı Faktör Analizi t-test Değerleri
Şekil 1' de görüldüğü gibi t-değerleri manidardır.

Tablo 3: Bireysel Çalgı Dersi Tükenmişlik Ölçeğine Ait Madde Toplam Korelasyonları ve Hata Varyansları

Madde No	Madde Toplam R	Hata Varyansı
1	0.53	0.49
2	0.50	0.51
3	0.52	0.50
4	0.61	0.40
5	0.51	0.50
6	0.53	0.48
7	0.58	0.44
8	0.54	0.47
9	0.44	0.55
10	0.59	0.41
11	0.40	0.61
12	0.36	0.66
13	0.54	0.48
14	0.58	0.44
15	0.57	0.46
16	0.43	0.56
17	0.48	0.52
18	0.66	0.34
19	0.71	0.29
20	0.76	0.24
21	0.61	0.38
22	0.74	0.25
23	0.55	0.44
24	0.69	0.30
25	0.49	0.52
26	0.53	0.47
27	0.56	0.44
28	0.66	0.34
29	0.31	0.69
30	0.57	0.42
31	0.38	0.62
32	0.58	0.41
33	0.38	0.61
34	0.51	0.49
35	0.36	0.65
36	0.57	0.43

Tablo 3’de görüldüğü gibi madde toplam korelasyon değerleri 0.31 ile 0.76 arasında değişmektedir. Madde toplam korelasyon değerleri maddelerin ayırt edicilik gücünün belirlenmesi için verilmiştir. Elde edilen değerler maddelerin ayırt edicilik güçlerinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir (Özçelik, 2010). Tablo 3’ de yer alan bir diğer değer hata varyansıdır. Hata varyansları veri setine ilişkin varyansın açıklanamayan kısmını gösterir (Çokluk vd., 2010). Hata varyansları incelendiğinde t-test değerleri dikkate alındığında kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlar ışığında Bireysel Çalgı Dersi Tükenmişlik Ölçeği’nin yapı geçerliliğinin sağlandığı söylenebilir.

3. 2. Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Güvenirlik, testi cevaplayan kişilerin test maddelerine verdikleri cevaplar arasındaki tutarlılıktır. Test maddelerine verilen cevapların üç veya daha fazla olması durumunda Cronbach tarafından geliştirilmiş olan alfa katsayısı kullanılır (Büyüköztürk, 2012) . Ölçek beşli likert tipinde tasarlanmış olduğu için ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alfa katsayısına bakılarak hesaplanmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucu tek faktörden oluştuğu belirlenmiş olan ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .97'dir. Elde edilen değerler, bu ölçeğin , lise ve üniversite düzeyinde mesleki müzik eğitimi alan öğrencilerin bireysel çalgı derslerine ilişkin tükenmişlik düzeylerini ölçme konusunda güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

4. SONUÇ Ve TARTIŞMA

Bu araştırmada lise ve üniversite düzeyinde müzik eğitimi alan öğrencilerin bireysel çalgı derslerine ilişkin tükenmişlik düzeylerinin belirlemede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. Bu amaçla ilgili literatürden ve uzman görüşlerinden yararlanılarak hazırlanan 50 maddelik ölçek, 288 kişilik bir öğrenci grubuna uygulanmış ve elde edilen verilerle ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçekteki 13 madde, sahip oldukları faktör yük değerlerinin düşük olması ya da birden fazla faktörde faktör yük değerine sahip olması gibi nedenlerle çıkarılmıştır. Analiz sonucunda 37 madde ve tek faktörden oluşan ölçeğin bu yapısının açıkladığı varyans miktarı %52'dir. Ölçekte yer alan maddelerin faktör yük değerleri .54 ile .85 arasında değişmektedir. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alfa katsayısına bakılarak hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği .97 'dir.

Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda tek faktörlü yapı sınanmış 33 nolu madde “çalgı dersinde ne öğretildiği umurumda değil” negatif korelasyon vermesi, hata varyansının çok yüksek olması ve t değerinin de anlamsız olması gibi nedenlerle ölçekten çıkarılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizinde uyum indekslerinin daha iyi hale getirilmesini sağlamak amacıyla modifikasyon yapılmıştır. Modifikasyon yapılan maddeler; 1-4, 2-8, 3-18, 6-7, 7-12, 11-17, 13-14, 14-15, 13-15, 19-20, 21-35, 27-28, 27-31, 33-34, 33-35, 33-36 maddelerinden oluşmaktadır. Böylece 36 maddeden oluşan ölçek son halini almıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucu 36 maddeden oluşan ölçeğin uyum indeksleri; $\chi^2 = 1441.91$, $(\chi^2/sd) = 2.501$, $RMSA = 0.079$, $GFI = 0.76$, $AGFI = 0.73$, $SRMR = 0.050$, $NNFI = 0.98$, $CFI = 0.98$ olarak belirlenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda modelin uyumluluğu ile ilgili değerlerin kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir. Modelin yalınlık düzeyini gösteren PGFI = 0.66'dır. Elde edilen PGFI değerine göre modelin ortanın üzerinde bir yalınlık düzeyine sahip olduğu söylenebilir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ayrıca hata varyanslarının, t-testi değerleri dikkate alındığında kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu belirlenmiştir.

Bireysel Çalgı Dersi Tükenmişlik Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik analizleri sonucunda elde edilen bulgular ölçeğin, mesleki müzik eğitimi alan lise ve üniversite düzeyindeki öğrencilerin bireysel çalgı derslerine ilişkin tükenmişlik düzeylerinin belirlemede kullanılabilecek bir yapıda ve güvenilirlikte olduğunu göstermektedir. Çalışmanın lise ve üniversite düzeyinde müzik eğitimi alan öğrencilerin bireysel çalgı derslerine ilişkin tükenmişlik düzeylerinin ve tükenmişliklerini etkileyen faktörlerin belirlenmesine ve bu bağlamda çalgı eğitiminde başarının artmasına katkı sağlayacağı ve çalışmanın bu yönleriyle önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aktan, S. ve Tezci, E. (2013). Matematik Motivasyon Ölçeği (MMÖ) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *International Journal of Social Science*, 6 (4), 57-77.
- Aypay, A. (2011). İlköğretim II. Kademe Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 511-527.
- Balogun, J. A., Helgemoe, S. vd. (1995). Test-Retest Reliability Of A Psychometric Instrument Designed To Measure Physical Therapy Students Burnout. *Perceptual and Motor Skills*, 81, 667-672.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (17. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Brown, T. A. (2006). *Confirmatory Factor Analysis for Applied Research* (1st ed.). NY: Guilford Publications, Inc.
- Chang, E. C., Rand, K. L. vd. (2000). Optimism And Risk For Burnout Among Working College Students: Stress As A Mediator. *Personality and Individual Differences*, 29, 255-263.
- Çapri, B., Gündüz, B. vd. (2011). Maslach Tükenmişlik Envanteri Öğrenci Formu'nun (Mte-Öf) Türkçe'ye Uyarlaması: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1 (40), 134-147
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. Vd. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS Ve LISREL Uygulamaları* (2. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde Program Değerlendirme* (3.bs). Ankara: Anı Yayıncılık
- Fimian, M. J., Fastenau, P. A. vd. (1989). The measure of classroom stress and burnout among gifted and talented students. *Psychology in the Schools*, 26, 139-153.
- Hooper, D., Coughlan, J. Vd. (2008). Structural Equation Modeling: Guidelines for Determining Model Fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods*. 6 (1), 53-60.
- Hu, L. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff Criteria for Fit Indexes in Covariance Structure Analysis: Conventional Criteria Versus New Alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Jöreskog, K. G. ve Sörborm, D. (1993). *Lisrel 8: Structural Equation Modeling with the Simplex Command Language*. Lincolnwood: Scientific Software International, Inc.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and Practise of Structural Equaion Modeling*. (2nd ed.). NY: Guilford Publications, Inc.
- Maslach, C., Schaufeli. vd. (2001). The Measurement Of Experienced Burnout. *Journal of Occupational Behavior*, 2, 99-113.
- Maslach, C., ve Leiter, M.P. (1997). *The Truth About Burnout: How Organizations Cause Personal Stress And What To Do About It*. San Francisco: Jossey Bass.
- Meier, S. F., ve Schmeck, R. R. (1985). The Burned-Out College Student: A Descriptive Profile. *Journal of College Student Personel*, 1, 63-69.
- Özçelik, D. A., (2010). *Okullarda Ölçme ve Değerlendirme Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Schaufeli, W. B., ve Taris, T. W. (2005) The Conceptualization And Measurement Of Burnout: Common Ground And Worlds Apart. *Work and Stress*, 19(3), 256-62.

- Sümer, N. (2000). Yapısal Eşitlik Modelleri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3 (6), 49-74.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2001). *Using Multivariate Statistics* (4th ed.). MA: Allyn& Bacon, Inc.

SUMMARY

In our country conservatories provide training at elementary, high school and university level, while fine arts high schools provide it at high school level and music education departments and fine arts faculties at university level. Instrument education is a part of music education. Instruments are an essential part of music education. Accordingly, the researcher believes that problems in the quality of instrument education should be solved. To do so, it is important to determine the current situation of instrument education at institutions that offer music education. The researcher believes that one factor that can illuminate the current situation of I music students and influence the quality of instrument education is burnout. A review of the relevant literature indicated that there are no studies on burnout in instrument education. The author believes that determining the burnout levels of music students and the factors that influence it will help describe the current situation of instrument education at institutions providing music education. It will also help them to increasing the quality of instrument education. Therefore, it is important to conduct studies on burnout in instrument education at institutions of music education. First, a scale is needed to determine students' burnout levels in instrument education to be able to conduct these studies. For all these reasons, this study aimed to create a valid and reliable measurement tool to determine music students' burnout levels for instrument courses. Scales for elementary level students should include different factors due to their characteristics. Thus, the researcher limited the educational level of the study to high school and university students. The author also limited the scope of the scale since multiple instrument courses (e.g., individual instrument, piano, school instruments) can be attended. This study only included the burnout levels of students in individual instrument courses.

The study sample includes 288 students in Balıkesir University's Necatibey Education Faculty Music Education Program, Bursa Uludağ University's Education Faculty Music Education Program and Balıkesir's Fine Arts High School in the 2014-2015 academic year. Of the participants, 58.3 are females and 41.7% are males.

The author did the Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) and Barlett's sphericity test (BST) before the validity analyses of the scale in order to determine the suitability of the data for factor analysis. The KMO value of the scale is 0.96, and its BST is 8625.695. The results of KMO and BST indicated that the data set was suitable for factor analysis. Then, the author did exploratory factor analysis using principal components analysis in order to evaluate the construct validity of the scale. There were 50 items included at the beginning of the exploratory factor analysis. The exploratory factor analysis indicated that factor load values of some items were below 0.40, and some items had high factor load values in multiple factors. In other words, they were overlapping. For these reasons, the author excluded 13 items from the scale.

After the exploratory factor analysis, the author did confirmatory factor analysis in order to confirm the construct validity of the scale. One item was removed from the scale since it revealed a negative correlation, had a very high error variance and its t-value was not statistically significant. In confirmatory factor analysis, the author modified the scale to enhance the fit indices. The modified items are: 1-4, 2-8, 3-18, 6-7, 7-12, 11-17, 13-14, 14-15, 13-15, 19-20, 21-35, 27-28, 27-31, 33-34, 33-35, 33-36. It was found that the scale had favorable fit indices: $\chi^2=1441.91$, $(\chi^2/sd)=2.501$, RMSA=0.079, GF=0.76, AGFI=.95, SRMR= 0.050, NNFI=0.98, CFI=0.98, PGFI=0.66. Thus, the 36-item scale took its final form.

Since the scale is a 5-point Likert type scale, its reliability was calculated using Cronbach's alpha coefficient. The Cronbach's alpha internal consistency coefficient of the scale was found to be 0.97.

The findings of the reliability and validity analyses of the Individual Instrument Course Burnout Scale show that this scale has the validity and reliability to determine the burnout level of high school and university music students in their individual instrument courses. This study is important because it contributes to identifying the the factors that influence the burnout levels of high school and university music students and to increasing the quality of instrument education.